



Kolarin kunta  
Kunnanhallitus  
Isopalontie 2  
95900 KOLARI

LAUSUNTO

15.5.2018

Dnro 246 /2018

**Asia:** Paliskuntain yhdistyksen lausunto

**Viite:** Lausuntopyyntönnö 8.3.2018

## HANNUKAISEN KAIVOSALUEEN OSAYLEISKAVAEHDOTUS

Kolarin kunta valmistelelee Hannukaisen kaivosalueen osayleiskaavaa. Kaava-alue sijoittuu kokonaan Muonion paliskunnan alueelle, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueelle. Kaava-alue sijoittuu pääasiassa valtion maille. Muonion paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä on 6 000 ja poronomistajia on 126. Porotalous on merkittävä elinkeino Kolarin kunnassa. Alueen poronhoito perustuu luonnonlaitumien ympärivuotiseen hyödyntämiseen. Poronhoito on merkittävä sidostoimiala matkailulle ja se työllistää merkittävästi Kolarissa myös lihan ja muiden materiaalien (sarvi, nahka) jalostamisen kautta.

### Poronhoidon huomioon ottaminen kaavoituksessa

Poronhoitolaki (848/1990) (PHL) on erityislaki, joka tulee ottaa huomioon poronhoitoalueella toimitaessa. Poronhoitolaki turvaa elinkeinon aseman ja säättää poronhoidolle sen perusedellytyksen, vapaan laidunnusoikeuden (PHL 3 §): ”Poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta.” Muonion paliskunta sijaitsee erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella. Alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Maan luovuttaminen tai vuokraaminen tällä alueella saa tapahtua vain sillä ehdolla, että maanomistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamista vahingoista (PHL 2 §). Poronhoitolaissa (53 §) säädetään myös, että suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa. Muonion ja Kolarin paliskuntien kanssa on neuvoteltu osayleiskaavan valmistelun aikana.

Poronhoitolain ja muun lainsäädännön lisäksi poronhoitoa turvataan myös valtioneuvoston päätöksellä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (VAT): ”Poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset.” Tunturi-Lapin maakuntakaavassa määrätään kaavan yleismääräyksissä: ”Poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset on turvattava. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet ja valtion maiden osalta on neuvoteltava asian osaisen paliskunnan kanssa.”



## Kaavan vaikutukset poronhoitoon

2

Osayleiskaavalla osoitetaan alueita kaivostoiminnalle. Kaavan toteuttamisen vaikutukset poronhoitoon ovat kaivoksen aiheuttamia suoria ja epäsuoria vaikutuksia. Muu maankäyttö aiheuttaa aina erilaisia vaikutuksia poronhoidolle. Laidunalueet vähenevät suoraan rakentamisen alle ja pirstoutuvat pienempiin osiin jolloin niiden käytettävyyttä muuttuu. Kaivos rakenteineen, hihnakuljettimisineen ja rautateineen muodostaa yli 15 km pitkän fyysisen esteen ja jakaa paliskunnan eteläosan kahtia. Kaivostoiminta ja sen oheistoiminnat aiheuttavat poronhoidolle häiriötä, joka ulottuu laajemmalle kuin itse rakennettu alue. Ihmistoiminnan lisääntyessä porojen laidunnus siirtyy rauhallisemmille alueille sen aiheuttaman häiriön vuoksi (= epäsuora laidunmenetys). Laidunalan vähentyessä jäljelle jääville alueille kohdistuu suurempi laidunnuspaine ja ne kuluvat entisestään. Lisäksi aiheutuu vaikutuksia poronhoito-toimintaan ja poronhoidon rakenteiden käyttökelpoisuuteen. Pöly vaikuttaa ympäröivään kasvillisuuteen ja lumiolosuhteisiin. Näin uusi rakentaminen ja ihmistoiminta heikentävät porolaitumien kuntoa ja porotalouden kannattavuutta: karjan tuotto heikkenee ja kustannukset, mm. lisätyöstä ja -ruokinnasta, infran rakentamisesta ja suunnittelusta kasvavat.

Kaivoksen välittömään läheisyyteen kaava-alueen luoteiskulmassa jää paliskunnan pääerotusaita, Lamunmaa, jossa käsitellään vuosittain kymmenessä myyntierotuksessa 4 000 poroa syksyn ja talven aikana. Alue on poronhoidon näkökulmasta keskeinen ja erittäin arvokas. Rautuvaarassa sijaitsee erotusaita, jota käytetään kesällä vasanmerkintään ja syksyllä erotuksiin. Porojen saaminen aitoihin käsiteltäväksi on estevaikutusten ja häiriön vuoksi epävarmaa. Tämä johtaa siihen, ettei niitä voida enää käyttää ja paliskunta joutuu suunnittelemaan toimintansa ja sen vaatimat rakenteet uudestaan. Kaivos vaikuttaa Kolarin paliskuntaan, mikäli Muonion poroja siirtyy alueelle kaivoksen aiheuttaman häiriön vuoksi.

## Kaavamääräykset ja -merkinnät

### *Ohjeelliset merkinnät*

Alueella tullaan asemakaavoittamaan varsin pienet alueet. Tämä lausuttavana oleva osayleiskaava on siten ainoa maankäyttöä ohjaava oikeusvaikutteinen kaava laajalla kaivostoimintojen alueella. Kaavassa on annettu varsin suuri määrä (11) ohjeellisia merkintöjä. Näiden kaivoksen toimintojen osalta ei käytännössä ratkaista kaavassa mitään. Kaavaselostuksen mukaan niitä tullaan ratkaisemaan asemakaavoilla ja suunnittelutarveratkaisuilla. Käytännössä suunnittelutarveratkaisua ei kuitenkaan kaivostoiminnan vaikutusten vuoksi voida käyttää. Viranomaisella on MRL 137 § mukaan ehdoton luvan myöntämisen este tällaisen rakentamisen kyseessä ollessa: rakentamisella ei saa aiheuttaa merkittäviä haitallisia ympäristö- tai muita vaikutuksia. Ympäristönsuojelulain 12 § mukaan ympäristöluvan ratkaisemisessa on otettava huomioon yleiskaavan ohjaus niillä alueilla, joita ei asemakaavoiteta. Kaivoksen ympäristölupaa ei ole vielä ratkaistu. Ohjeelliset merkinnät eivät ohjaa ympäristölupaa tai asemakaavoja.

Kunta ei käytä mahdollisuuttaan ohjata kaivostoimintaa ympäristölle vähemmän haitalliseen suuntaan, mikäli se antaa tällaisen määrän toimintoja ohjeellisina merkintöinä. Esimerkiksi sivukiven varastointialueille tulisi määrätä maksimikorkeudet ja ratkaista niiden sijoittuminen, jos haluttaisiin estää haitallisia maisemavaikutuksia sekä melun ja pölyn leviämistä ympäristöön. Kuljettimen ylitykset ja alitukset voidaan ohjeellisen merkinnän mukaan rakentaa johonkin, tai jättää osa niistä kokonaan rakentamatta. Ohjeellisina osoitetut avolouhos- ja sivukivi/pintamaiden läjitysalue sekä kuljettimen ylitys- ja alituskohdat tulee osoittaa sitovina. Näin ollen, mikäli niitä olisi tarvetta muuttaa, tapahtuisi se kaavamuuoksella, joka edellyttää mm. haitoista kärsivien osallistamista.



### **Suoja-alueet**

Kaivoksen suoja-alue ja suojavalli on tarkoitettu suojaamaan ympäristöä ja asukkaita kaivoksen aiheuttamilta haitoilta. Niiden yhteydessä ei kuitenkaan anneta mitään määräyksiä esimerkiksi suojavallin ulkonäöstä tai korkeudesta, vaikka vaikutusten arvioinnissa on käytetty jotakin oletuksia vallista. Suoja-alue ja -valli voivat siten todellisuudessa olla riittämättömiä estämään ihmisille ja eläimille aiheutuvaa haittaa ja suoranaista vaaraa, jos kunta ei määrää niistä kaavassa mitään. Muualla maailmassa ihmisiä suojataan kilometrin-puolentoista levyisillä suoja-alueilla kaivoksiin nähden.

### **Kaivostoiminnan alueet**

Kaivoksen ja sen toimintojen sijoittaminen tulisi tehdä tiiviisti, jotta porojen laitumia jäisi mahdollisimman vähän poronhoidon käytön ulkopuolelle. Poroja ja poronhoitoa on myös tarpeen turvata kaivoksen aiheuttamalta häiriöltä. Kaivostoiminnan tutkimusalue eli EK-2 -alue on tarpeettoman laaja Hannukaisen kaivosalueen luoteisosassa. Se ulottuu aivan Lamunmaan erotusaitapaikan viereen, jolloin on mahdollista, että kaivostoiminta laajenee erotusaidan toimintojen alueelle. Kaavassa tulisi ennemminkin osoittaa kaivostoimintojen ja poronhoidon toimintojen välille vyöhyke, missä kaivostoimintaa ei olisi ja missä säilytettäisiin melulta ja pölyltä suojaava kasvillisuus. Kaavaehdotuksen mukaisten laajojen alueiden osoittaminen kaivostoimintaan ei ole perusteltua, koska niitä ei todellisuudessa aiota käyttää kuin malminetsintään ja mahdolliseen maanalaiseen kaivostoimintaan. Malminetsintä ei edellytä kaavaa. Kaavalla ei tarvitse osoittaa kaivospiiripäätöksen, joka ei edes vielä ole lainvoimainen, mukaista aluetta, vaan alueiden todelliset käyttötarkoitukset. On myös mahdollista, että kaivosviranomaisen poistaa tutkimusalueen kaivospiiristä jossakin vaiheessa, jos todetaan ettei sitä tarvita kaivostoimintaan. EK-2 -alue tulee näistä syistä poistaa kaavasta kokonaan. Vaihtoehtoisesti EK-2 -alueelle tulee antaa kaavamääräyksiä, jotka varmistavat sen, ettei EK-2 -alueelle sijoiteta poronhoitoa häiritseviä toimintoja, kuten avolouhoksia tai muuta vastaavaa. Alueella tulee myös määrätä siitä, ettei sitä aidata ja että sitä voidaan kaivostoiminnan estämättä käyttää poronhoitoon ja metsätalouteen. EK-2 -alueelle voisi antaa myös määräyksen puuston säilyttämiseksi Lamunmaan erotusaitapaikan ympäristössä. Tämä estäisi melun ja pölyn leviämistä alueelle.

### **M-2-alue ja yleismääräys**

Lamunmaan ja Rautuvaaran erotusaita-alueiden ympärille on merkitty M-2 -alue eli poronhoito- ja metsätalousvaltainen alue (kaavaselostuksen taulukossa ”Maa- ja porotalousvaltainen alue”), jonka suunnittelumääräys kuuluu:

*Alueella on voimassa MRL 43.2§:n mukainen ehdoton rakentamisrajoitus. Alueella on sallittua vain poronhoitoa palvelevien vähäisten rakennelmien tai rakenteiden rakentaminen. Alueelle ei saa sijoittaa asumista tai loma-asumista. Alueen suunnittelussa ja käytössä tulee turvata poronhoidolle merkittävien rakenteiden ja toiminnan säilyminen ja ottaa huomioon erotuspaikoille johtavat kuljetusreitit.*

Merkintä ja määräys ovat periaatteessa hyvät, mutta ne eivät yksinään riittävästi turvaa poronhoidon toimintaa kaava-alueella, koska erotuspaikoille johtavia porojen kuljetusreittejä sijoittuu muuallekin kuin M-2 -alueille. Poronhoidon toiminnan säilyminen tulee maakuntakaavan mukaisesti turvata koko kaava-alueella. Poronhoito tulee ottaa huomioon ja sen toimintaedellytykset turvata myös ainakin kaavaan merkittyjen erilaisten kaivosalueiden (EK, EKT jne.), hihnakuilijettimen ja putkilinjojen (ek-1) sekä uusien rautatielinjausten ja rautatien parannusten tarkemman suunnittelun yhteydessä. Porojen kuljetusreitit ja häiriötön laidunnus täytyy turvata myös muilla M-alueilla. Tämän vuoksi kaavassa on välttämätöntä antaa koko kaava-alueella koskeva yleismääräys. Sellainen on annettu ja se kuuluu:

*Osayleiskaavan tarkemmassa suunnittelussa ja toteutuksessa on turvattava porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset mm. turvaamalla poroerotuspaikoille johtavat kuljetusreitit ja poronhoidon rakenteet.*



Määräys ei ole riittävä. Osayleiskaavaa ei enää sen hyväksymisen jälkeen suunnitella. Määräys tulee muuttaa esim. seuraavanlaiseksi:

*Kaivostoiminnan, sen vaatimien toimintojen ja muun osayleiskaava-alueen tarkemmassa suunnittelussa ja toteutuksessa on turvattava porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset mm. turvaamalla poroerotuspaikoille johtavat kuljetusreitit ja poronhoidon rakenteet sekä estämällä laidunalueille aiheutuvaa häiriötä.*

### **Aitaamiset**

Kaivoksen teollisuusalueet ovat vaaranpaikkoja poroille. Poroja voi jäädä kiinni tai hukkaa rikastushiekka-altaille, teollisuus- ja louhosalueilla porot voivat jäädä työkoneiden alle ja siellä on myös monenlaista jätettä, joihin porot voivat loukata jalkansa. Osa alueista on määrätty aidattavaksi, mutta ei kaikkia. ET-2 -alue eli jäteveden puhdistamon alue tulee myös määrätä aidattavaksi, koska sinne voidaan jatkossa myös sijoittaa rikastushiekkaa, kun jäteveden puhdistamolle ei ole tarvetta alueella (ek-ej-2 -merkintä). Rautuvaaran EKT-1 -alue eli kaivosteollisuusalue tulee niin ikään määrätä aidattavaksi.

### **Hihnakuljetin**

Hihnakuljetin aiheuttaa poronhoidolle estevaikutuksia sekä häiriötä porolaitumille melun ja pölyn myötä. Mikäli putkilinjat ovat maan päällä, aiheuttavat ne fyysisen esteen poroille ja poronhoitajille. Hihnakuljetin ja putket sijoittuvat ek-1 -alueelle M- ja M-1 -alueilla. ek-1 -alueella on välttämätöntä määrätä siitä, että sille sijoitettavissa toiminnoissa tulee vähentää estevaikutuksia laittamalla putket maan alle sekä toteuttamalla hihnakuljettimelle alituksumia ja ylityksiä. Kaavan pöly- ja meluselvitykset perustuvat siihen, että kuljetin on koteloitu. Tästä ei kuitenkaan määrätä kaavassa, mikä on ristiriitaista. Joko ek-1 tai kuljettimen linjan määräyksissä tulee määrätä kuljettimen toteuttamisesta, erityisesti melun estämisestä koteloimalla, kuten selostuksessa oletetaan. Tämä siksi, että jos toimija tai henkilöt nykyisessä yhtiössä vaihtuvat, tämän hetkiset aikomukset eivät välttämättä enää päde. Kunnan tulee vaikuttaa ympäristöluvan sisältöön kaavan kautta. Melun vähentäminen on erityisen tärkeää ylitys- ja alituskohdissa, jotta porojen voidaan edes teoriassa ajatella kulkevan hihnan ylitse/alitse. Meluselvityksen mukaan haittojen lieventämiseksi koteloiminta voidaan joenylityskohtiin tehdä äänieristävämäksi. Tästä tulee antaa määräyksiä ja ne tulee ulottaa muihinkin ylitys-/alituskohtiin linjalla. Kaavakartalla hihnakuljettimen alitukset tai ylitykset on merkitty sitoviksi (yhtenäisellä viivalla), mutta kaavamerkinnöissä ne ovat ohjeellisia (katkoviivalla). Ne tuleekin ehdottomasti osoittaa sitovina, eli niiden sijainti tulee määrätä. Niihin on myös liitettävä määräys äänieristävästä koteloinnista, jotta häiriönäissä kohdissa on mahdollisimman vähäistä.

### **Rakennushistoria**

Lamunmaan poroaita-alueen yhteydessä sijaitseva porokämpä on merkitty sr-2/9 eli rakennushistoriallisesti, historiallisesti tai maisemallisesti arvokas kohde –merkinnällä. Tämä merkintä kertoo aita-alueen arvosta paitsi poronhoidolle, mutta myös laajemmin alueen kulttuurihistorialle. Kohdetta koskee määräys: *Rakennusten purkaminen ilman pakottavaa syytä on kielletty. Rakennusten tunnistettuja, kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi arvioituja ominaispiirteitä ei saa turmella korjaus- ja muutostöissä. Myös lähiympäristön rakentamisessa tulee ottaa huomioon kohteen arvot. ---*

Jos poroerotuspaikka jää pois käytöstä kaivoksen aiheuttaman häiriön vuoksi, on mahdollista, että myös kämpä jää vaille käyttöä ja pikkuhiljaa rapistuu. Eli kaivostoiminta aiheuttaisi välillisesti historiallisesti arvokkaan kohteen häviämisen. Kaivostoimintoja ei määräyksen mukaan saa rakentaa lähelle suojeltua kohdetta, mikä on hyvä asia.



### **Rautatie -merkinnät**

Kartalle on osoitettu ohjeellinen uusi yhdysradan yhteystarve. Yhdistys katsoo edelleen, että vaikka merkintä onkin vaihdettu yhteystarpeeksi, poronhoidon toiminnan turvaamisen kannalta se tulisi poistaa kartalta. Mikäli se kuitenkin osoitetaan, sen suunnittelumääräys tulee muuttaa muotoon: *Lopullinen linjaus määräytyy tarkemmassa suunnittelussa. Suunnittelussa on erityisesti huomioitava turvattava poronhoidon, loma-asutuksen ja luonnonsuojelun tarpeet.*

Kaavassa on osoitettu merkittävästi parannettava yhdysrata. Sen ratkaisuihin on turvattava poronhoidon tarpeet aitaamalla rata ja toteuttamalla ylityskohtia, mikäli Muonion paliskunta katsoo nämä välttämättömiksi. Tästä tulee antaa määräykset kaavassa.

### **Selvitysten riittävyys**

Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (MRL 9 §).

Kaavan toteuttamisesta aiheutuvat vaikutukset poronhoitoon ovat merkittäviä. Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi. Otsikon ”Vaikutukset porotalouteen” alla on arvioitu hiukan vaikutusten merkittävyyttä, mutta kaavan toteuttamisesta aiheutuvien vaikutusten kuvaus ja arviointi on puutteellista. Kappaleessa oletetaan, että haittoja voidaan korvata rahallisesti ja siitä voi saada kuvan, että näin todella tehtäisiin. Kaivosyhtiön ja paliskunnan välillä ei ole mitään sopimuksia haittojen korvaamisesta. Tällaisia asioita ei siksi voida esittää kaavaselostuksessa ratkaisuihin. Käytännössä on epävarmaan, voidaanko rahalla ylipäätään korvata kaikkea sitä haittaa, mikä poronhoidolle, poronhoitoyhteisölle ja sen kulttuurille aiheutuu. Myöskään muita haittojen estämiseen käytettävissä olevia keinoja, esimerkiksi hihnakuuljettimen osalta, ei ole kuvattu.

### **Muut huomiot**

Kaavaselostuksesta puuttuu sivunumerot, mikä tekee sen selaamisesta hankalaa. Kaavaselostuksessa oli luonnosvaiheessa useita virheitä. Ne on korjattu ehdotukseen esitetysti. Kaavan lähtökohtien kuvauksessa poronhoito (tai ”Porotalous”) on käsitelty luonnonympäristön alla, mikä on erikoista.

### **Lopuksi**

Mikäli hanke toteutuu, kaivoksen vaatimien alueiden suunnittelussa ja toiminnassa on aivan välttämättömää turvata poronhoidon edellytykset. Tällaisenaan kaava ei siihen edelleenkaan riittävästi ohjaa.

Alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) toteutumisen edistämisestä (MRL 24 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta. Hannukaisen osayleiskaava ei edelleenkaan edistä poronhoitoa turvaavan VAT:n toteuttamista. Kunnan on kaavoittaessaan otettava huomioon MRL 39 § mukaisesti yleiskaavan sisältövaatimukset sekä MRL 32 § mukaan maakuntakaavan ohjausvaikutus. Kaavaa laadittaessa ei ole otettu riittävästi huomioon kunnan elinkeinoelämään olennaisesti kuuluvan poronhoidon toimintaedellytyksiä alueella. Kaavalla aiheutetaan kohtuutonta haittaa alueella poronhoito-oikeuden omaaville poronhoitajille. Kaavalla ei maakuntakaavan mukaisesti turvata poronhoidon edellytyksiä.



Kaiken kaikkiaan kaivos aiheuttaa poronhoidolle PHL 2 § tarkoittamaa huomattavaa haittaa, eikä sitä ole kyetty poistamaan osayleiskaavaehdotuksessa esitetyillä kaavaratkaisuilla. Muonion paliskunta ja Paliskuntain yhdistys vastustavat kaivoshanketta sen poronhoidolle aiheuttamien todennäköisten haitallisten vaikutusten vuoksi.

Paliskuntain yhdistys pyytää saada vastineen lausuntoonsa osoitteeseen kirjaamo@paliskunnat.fi.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila  
toiminnanjohtaja

*ma/ao*